

REFLEKTIONER KRING SPEGELREFLEKTIONER: BIBELNS KRAFT I *LAUSANNEDEKLARATIONEN* OCH SØREN KIERKEGAARDS "ORDETS SPEGEL"

MATTHEW T. NOWACHEK

Akademi för Ledarskap och Teologi
matthew.nowachek@altutbildning.se

ABSTRACT ❀ Artikeln undersöker Bibelns transformerande kraft i ljuset av *Lausannedeklarationens* teologiska betoningar, särskilt genom dess bruk av bibliska metaforer. Med utgångspunkt i dokumentets 50-årsjubileum argumenteras för dess fortsatta relevans genom att fördjupa analysen av ett outnyttjat bildspråk: spegelmetaforen i Jakobs brev, vidareutvecklad av Søren Kierkegaard i essän "Ordets spegel". I kontrast till *Lausannedeklarationens* fokus på Bibeln som ett yttre, verksamt medel för förvandling, framhåller Kierkegaard det inre självreflekterande engagemanget hos läsaren. Genom denna spegelmetafor fördjupas förståelsen av Bibelns roll i att uppenbara synd, inspirera till omvändelse och bidra till individens inre förnyelse. Artikeln visar hur dessa två perspektiv kompletterar varandra, och uppmanar till fortsatt reflektion kring Bibelns verkan i det kristna livet. ❀

INLEDNING

I samband med 50-årsjubileet av *Lausannedeklarationen* är det lämpligt att på nytt ta upp frågan om den fortsatta betydelsen av detta dokument i

vår tid.¹ Även om *Lausannedeklarationen* är intressant att studiera som ett historiskt dokument, som ett uttryck för 1970-talets evangelikalism, menar jag och flertalet forskare att den också fortsatt har mycket att erbjuda när det gäller centrala kristna tematiker – tematiker som överskrider både specifika historiska sammanhang och teologiska traditioner.² Detta gäller även när *Lausannedeklarationens* presentation av dem kan anses bristfällig eller begränsad, eftersom deklarationen då kan stimulera och inspirera till både kritisk och konstruktiv teologisk reflektion.

I den här artikeln ställer jag mig alltså på samma sida som de som hävdar *Lausannedeklarationens* fortsatta relevans, och jag gör det genom att utforska ett av dokumentets huvudteman, nämligen *Bibels kraft*. Ett intressant grepp som *Lausannedeklarationen* tar när det gäller detta tema är att bibliska metaforer används. På så sätt gör dokumentet ett värdefullt arbete i att lyfta fram Bibels transformerande roll. Samtidigt innebär detta att andra metaforer utelämnas som skulle kunnat bidra till en än djupare förståelse. Ett exempel på det sistnämnda är metaforen *Ordet är en spegel*, som återfinns i Jakobs brev. I sina reflektioner i essän ”Ordets spegel” visar den danske filosofen Søren Kierkegaard hur denna metafor riktar uppmärksamhet mot den enskilda människans upplevelse av att ta del av Bibeln.³ Mer specifikt menar Kierkegaard att det metaforen betonar är Bibels roll i att främja läsarens självförståelse av sin egen synd på ett sätt som driver honom eller henne till omvändelse. En sådan redogörelse för

¹ Jag vill tacka den anonyme granskaren för de ovärderliga kommentarer jag fick på den första versionen av denna artikel, vilka i hög grad har bidragit till att förbättra texten. Eventuella kvarstående fel eller brister är mina egna och speglar inte på något sätt granskarens kompetens.

² Se till exempel Al Tizon, *Transformation after Lausanne: Radical Evangelical Mission in Global-Local Perspective* (Oxford: Regnum Books International, 2008); Margunn Serigstad Dahle, Lars Dahle och Knud Jørgensen, red., *The Lausanne Movement: A Range of Perspectives* (Oxford: Regnum Books International, 2014); Leonardo de Chirico, ”Salvation Belongs to the Lord: Evangelical Consensus in Dialogue with Roman Catholicism”, *Evangelical Review of Theology* 39/4 (2015), 292–310; Rochelle Scheuermann, ”Not Whole Without Us: Including People With Disabilities in Our Understanding of the Church, the Gospel, and the World”, *Missiology: An International Review* 50/3 (2021), 290–303.

³ Essän är en del av det större verket *For Self-Examination: Recommended for the Present Age*, övers. Howard V. Hong och Edna H. Hong (Princeton: Princeton University Press, 1990). Alla översättningar av denna text till svenska nedan är mina egna.

Bibelns kraft har en annan betoning än *Lausannedeklarationen*, och kan därmed visa sig vara ett värdefullt komplement.

För att utveckla detta kommer jag strukturera resten av denna artikel under tre rubriker. Under den första huvudrubriken redogör jag kortfattat för *Lausannedeklarationens* beskrivning av Bibelns kraft genom att diskutera de metaforer som används i dokumentet och argumenterar för att ett sådant fokus ger goda möjligheter för vidare analys av Bibelns kraft med hjälp av just metaforer. Sedan kompletterar jag de identifierade metaforerna genom att presentera den metafor som introducerats ovan, Ordet som *spegel*. Här ligger mitt primära fokus på Kierkegaards reflektioner. Slutligen diskuterar jag under den tredje huvudrubriken hur spegel-metaforen belyser ett annat perspektiv på Bibelns kraft än det som betonas i *Lausannedeklarationen*. Min förhoppning är att dessa ”reflektioner kring spegelreflektioner” därmed ska kunna bidra till att fördjupa den teologiska diskussionen om detta centrala kristna tema, en diskussion som inleddes för över femtio år sedan vid kongressen i Lausanne.

LAUSANNEDEKLARATIONEN, BIBELNS KRAFT OCH METAFORER

Bibelns kraft är ett av de centrala teman som tas upp i *Lausannedeklarationen*. Detta framgår redan i dokumentets andra punkt, ”Bibelns auktoritet och kraft”, där författarna alltså gör en koppling mellan Bibelns *auktoritet* och Bibelns *kraft*. I författarnas kommentarer till huvudtexten framgår att den gudomliga inspirationen ses fungera som en garanti för Bibelns sanningsenlighet, vilket i sin tur ger Bibeln sin särställning som ”det enda ofelbara rättesnöret” för tro och liv.⁴ Vidare beskrivs en avgörande skiljelinje mellan det mänskliga ordet och det gudomliga Ordet: ”Som vi alla vet kan våra mänskliga ord vara svaga och inte betyda

⁴ Kommentarererna återfinns på engelska i John Stott, *The Lausanne Covenant: Complete Text with Study Guide* (The Lausanne Movement, 2012), 29, och kan läsas online på Lausannerörelsens hemsida: <https://lausanne.org/wp-content/uploads/2021/10/Lausanne-Covenant---Pages.pdf>. Samtliga översättningar är mina, om inget annat anges. Deklarationen finns också på svenska online: <https://lausanne.org/sv/lausannedeklarationen/lausannedeklarationen>.

någonting, men när Gud talar så handlar han. Hans ord fullföljer alltid hans syfte (Jes 55:11). Det är mäktigt”.⁵ Precis som Gud skapar världen genom det auktoritativa Ordet i skapelseuttalandet, räddar Gud också alla som har tro genom det auktoritativa Ordet i Skriften. Medan människan är oförmögen att åstadkomma sin egen förvandling, har Guds auktoritativa verk i och genom Bibeln verkligen denna kraft. Det är alltså på grund av sitt auktoritativa *ursprung* som Bibeln visar sig vara kraftfull i de förvandlande effekter som den åstadkommer, enligt *Lausannedeklarationens* författare.

Men hur utspelar sig denna kraftfulla dynamik av omvandling rent konkret, enligt *Lausannedeklarationen*? På denna punkt är författarna inte lika tydliga som de är i sin diskussion om auktoritet. De ger dock några ledtrådar genom att använda sig av metaforer från både Gamla och Nya testamentet. I den sista meningen i *Lausannedeklarationens* andra punkt återfinns till exempel metaforerna *ljus*, *upplysning* och *syn* för att beskriva Guds syften med Bibeln:

Genom Bibeln ... upplyser [den helige Ande] sitt folks sinnen för varje kultur för att det på ett levande sätt, med egna ögon, ska uppfatta sanningen. Så uppenbaras mer och mer av Guds mångfaldiga visdom för hela församlingen.⁶

Detta bildspråk bygger på ett tema i västerländskt tänkande som sträcker sig långt tillbaka,⁷ och kommer också till uttryck i stora delar av Bibeln, där ett av de mer betydelsefulla exemplen är Johannesevangeliets beskrivning av inkarnationen som ett ljus som uppenbaras för att lysa upp världens mörker (Joh 1:4–5).

⁵ Stott, *Lausanne Covenant*, 29.

⁶ Stott, *Lausanne Covenant*, 29.

⁷ Se till exempel Platons beskrivning av ”det Goda” och dess roll i att belysa sanningen i grottligheten, som återfinns i *Staten* 514a–520a (för en översättning se Magnus Dalsjö, övers., *Platon: Staten* [Stockholm: Modernista, 2019]). Augustinus utvecklar ett liknande resonemang i relation till kristna kategorier i *Om läraren* XII.40, där han beskriver Gud i termer av sanningens inre ljus som lyser upp individens sinne (för en översättning, se Erik Bärman, övers. *Augustinus – tre texter: Om dialektiken, Om läraren, Om nyttan av att tro* [Skellefteå: Artos, 2024]).

Andra metaforer som lyfts i kommentaren till deklarationens andra punkt är bilden av Skriften som *eld*, en *hammare* som bryter sten i bitar (Jer 23:29), ett levande och aktivt *svärd*, skarpare än något tveeggat svärd, som dömer hjärtats tankar och attityder (Ef 6:17, Heb 4:12), och ett *oförgängligt frö* (1 Pet 1:23) inplanterat i ens liv som gror till frälsning (Jak 1:21).⁸

Även om dessa metaforer skiljer sig åt i betoningar, ger de tillsammans en bild av Bibeln som en ”effektiv orsak”⁹ till förvandling. Detta specifika sätt att se Bibelns kraft är vad vi skulle kunna kalla *det förvandlande perspektivet*. Bibeln är ljuset som lyser upp, elden som bränner, hammaren som slår sönder, bladet som skär och fröet som växer. Detta perspektiv utgör ett av *Lausannedeklarationens* viktigare bidrag när det gäller Bibeln. I kontrast till vissa kritiska och liberala teologiska riktningar inom protestantismen som tonar ned Bibelns kraft,¹⁰ betonar *Lausannedeklarationen* att Bibeln har ett personligt och praktiskt tilltal som leder till radikal förvandling i det kristna tros livet.¹¹ Mer precist tjänar Bibeln enligt *Lausannedeklarationen* till att förvandla kristna på ett mäktigt sätt så att kyrkan kan fortsätta med det viktiga missionsuppdraget.¹²

⁸ Stott, *Lausanne Covenant*, 30.

⁹ Med detta uttryck avser jag något liknande det Aristoteles beskriver i *Fysik* 194b16–195a2. Här använder Aristoteles metaforen av en skulptör och en bronsskulptur, där den effektiva orsaken representeras av skulptören, som åstadkommer förändringen av bronsmaterialet och ger skulpturen dess form (se Charlotte Weigelt, övers., *Fysik* [Stockholm: Thales, 2017]).

¹⁰ Med liberal avses här att *Lausannedeklarationen* kan ses som ett svar på den kritiska och liberala teologi som uppstod vid 1900-talets sekelskifte och som kom till uttryck hos tyska intellektuella som Ernst Troeltsch, med hans syn på förhållandet mellan kristendomen och andra religioner, samt Rudolf Bultmann och hans avmytologiseringsprojekt, så Tormod Engelsen, ”The Role of the Lausanne Movement in Modern Christian Mission”, i Dahle, Dahle och Jørgensen, *Lausanne*, 26–44 (29–30). För en populärt skriven beskrivning av de två fronterna – liberalism och fundamentalism – som deklarationen navigerade mellan, se Göran Janzon, ”Vad är Lausanne?”, i *Evangelikal idag? Lausannedeklarationen 50 år*, redigerad av David Davage (HYBRID Supplement, 2; Örebro: ALT, 2025), 1–17.

¹¹ Se Engelsen, ”Lausanne Movement”, 34.

¹² Denna praktiska betoning på missionsuppdraget var rådande under hela kongressen och genomsyrar varje aspekt av deklarationen. Om detta, se särskilt J. S. Rhee, ”Significance of the Lausanne Covenant”, *Koers* 40/3 (1975), 174–187.

Att *Lausannedeklarationen* använder sig av bibliska metaforer för att beskriva Bibelns kraft är ett intressant grepp. Det finns många olika sätt som *Lausannedeklarationen* kunde ha formulerat sig på, men metaforerna visar sig vara särskilt fruktbara. Som Hugh G. Petrie och Rebecca S. Oshlag påpekar har metaforer en särskilt viktig funktion när det gäller lärande.¹³ De har som främsta syfte att hjälpa individer att förstå genom en upprepad process av metaforisk beteckning, där man går från det mer bekanta till det mindre bekanta.¹⁴ I *Lausannedeklarationen* syns detta i det att en beskrivning av det mindre välbekanta, abstrakta begreppet "Bibelns kraft" alltså uppnås genom de konkreta bilderna av ljus, eld, hammare, blad och frö. Var och en av dessa metaforer bär med sig sina egna unika associationer, men genom att upprepa dem växer en förståelse av Bibelns kraft fram. Ett problem som uppstår i detta metaforiska tillvägagångssätt är dock att antalet potentiella metaforer som kan användas i den iterativa processen alltid överstiger det antal som man kan använda sig av i den beskrivande uppgiften. Man tvingas därför att vara selektiv, med risk att vissa viktiga metaforer, och därmed vissa viktiga aspekter, utelämnas. En sådan utelämnad metafor som jag påstår är väsentlig i förståelsen av Bibelns kraft är *Bibeln som spegel*. Mot denna ska vi nu rikta vår uppmärksamhet.

ORDETS SPEGEL

Författaren till Jakobs brev introducerar i första kapitlet spegeln som en metafor för Guds Ord.¹⁵ Bakgrunden till denna introduktion är en diskussion om helgelse, där Jakob uppmanar sina åhörare att göra sig av

¹³ Se Hugh G. Petrie och Rebecca S. Oshlag, "Metaphor and Learning" i *Metaphor and Thought*, redigerad av Andrew Ortony (Cambridge: Cambridge University Press, 1993), 579–609.

¹⁴ Andrew Ortony, "Metaphor, Language, and Thought" i Ortony, *Metaphor and Thought*, 1–16 (15). På denna punkt, se även Mark J. Landau, Michael D. Robinson och Brian P. Meier, red., *The Power of Metaphor: Examining Its Influence on Social Life* (Washington: American Psychological Association, 2014).

¹⁵ I fortsättningen kallar jag, för enkelhetens skull, denna författare för Jakob.

med all moralisk smuts och ondska och i stället ta emot Guds Ord som ett frö (se ovan) som har planterats i den troendes liv. Därefter ägnar Jakob de följande fyra verserna åt att förklara vad det innebär att vara Ordets görare och inte bara Ordets hörare. I detta syfte lämnar han metaforen om fröet bakom sig och tar i stället upp metaforen om spegeln:

²² Var ordets görare, inte bara dess hörare, annars bedrar ni er själva. ²³ Om någon är ordets hörare men inte dess görare liknar han en man som ser sitt ansikte i en spegel (gr. *esoptro*). ²⁴ När han har sett sig själv och gått sin väg glömmar han genast hur han såg ut. ²⁵ Den som däremot blickar in i frihetens fullkomliga lag och blir kvar i den, inte som en glömsk hörare utan som en verklig görare, han blir salig i det han gör.¹⁶ (Jak 1:22–25)

Med termen ”spegel” (gr. *esoptro*) avser Jakob med största sannolikhet ett föremål av polerad metall, snarare än den glasspegel som moderna människor är vana vid. Syftet är ändå detsamma, nämligen att reflektera sin blick tillbaka till sig själv.¹⁷ På ett liknande sätt har alltså Ordet som spegel funktionen att underlätta ett slags *existentiell självreflektion*, med förvandling av åhöraren eller läsaren som ett av de centrala målen. Denna funktion blir tydlig i den kontrast Jakob sätter upp mellan troende och icke-troende. När det gäller den icke-troende är påståendet att precis som en människa kan se sig i en spegel och sedan omedelbart glömma hur hon ser ut, tar den icke-troende del av Guds Ord på ett sätt som inte leder till någon bestående förvandling. Det är detta som Jakob identifierar som bedrägeriet att *bara* vara en hörare av Ordet. När det däremot gäller den troende är påståendet att precis som att en människa kan titta intensivt och kontinuerligt in i en spegel så att hon inte glömmar vad hon ser, så engagerar sig den troende i Guds Ord på ett avsiktligt och kontinuerligt sätt som leder till förvandling. Det är detta som Jakob, i motsats till det förra, identifierar som välsignelsen av att vara *både* en som hör *och* en som gör Ordet.

¹⁶ Om inget annat anges är alla bibelcitater ur Folkbibeln 2015.

¹⁷ Spegel har många olika syften, men i det här fallet avser Jakob en personlig spegel som har som främsta syfte att låta en betraktare se sitt eget ansikte.

Denna bibeltext ligger till grund för ett intressant resonemang som Kierkegaard för i sin essä "Ordets spegel".¹⁸ Mer specifikt fortsätter han den diskussion om salighet, eller välsignelse, som Jakob initierar i 1:25 genom att fokusera på vad som krävs för att man ska kunna se på sig själv med sann välsignelse i Ordets spegel.¹⁹ För Kierkegaard är Bibeln en gåva från Gud (något som framgår av bönen som inleder essän),²⁰ men det är inte någon "billig" gåva som bara kan tas emot av den som "vill ha namnet kristen, men vill bli kristen så billigt som möjligt".²¹ Om man vill bli verkligt välsignad genom att engagera sig i Guds Ord på det sätt som Jakob beskriver, ställs det vissa krav på individen, menar Kierkegaard.²² För att utveckla detta använder han Jakobs metafor i ett kreativt projekt, där han intar perspektivet hos den som ser in i en spegel och utifrån detta drar slutsatser om vad det innebär att på rätt sätt ta del av Bibeln. Genom en noggrann läsning av bibeltexten identifierar Kierkegaard tre krav för sann välsignelse. I det följande vill jag gå igenom de två första av dessa krav, eftersom de har särskild relevans för vår diskussion av Bibelns kraft.

ETT NEGATIVT KRAV

Det första kravet är negativt i den meningen att det främst handlar om hur man *inte* bör förhålla sig till Bibeln: "Man skall inte se sig i spegeln, inte betrakta spegeln, utan *se sig själv* i spegeln".²³ Vad innebär detta?

¹⁸ Kierkegaard, *Self-Examination*.

¹⁹ Denna uppgift, liksom dess uppenbara koppling till begreppet "välsignelse", framgår tydligt av essäns fullständiga titel: "Vad fordras för att med sann välsignelse se på sig själv i Ordets spegel (femte söndagen efter påsk)" (Kierkegaard, *Self-Examination*, 5, 25).

²⁰ Kierkegaard, *Self-Examination*, 13.

²¹ Kierkegaard, *Self-Examination*, 16.

²² Detta betyder inte att Kierkegaard tror att frälsning uppnås genom gärningar. I inledningen av "Ordets spegel" klargör han att förhållandet mellan nåd och gärningar är paradoxalt i den meningen att båda verkligheterna, även om de spänner mot varandra, är viktiga för det kristna livet och därför bör upprätthållas. Samtidigt är han tydlig med att det i slutändan är nåden som är ansvarig för frälsningen. Till exempel skriver han att "kristendomens krav är detta: Ditt liv skall uttrycka gärningar så starkt som möjligt sedan krävs ytterligare en sak – att du ödmjucar dig och bekänner: 'Men att jag blir frälst är ändå nåd'" (Kierkegaard, *Self-Examination*, 17).

²³ Kierkegaard, *Self-Examination*, 25.

För det första är ett sätt på vilket individen kan misslyckas med att observera sin reflektion, att inte fokusera på vad som reflekteras i spegeln, utan snarare fokusera *själva spegeln*. Vi kan föreställa oss att betraktarens blick landar på spegelns metall eller glas, fångslas eller förvirras av ytans skönhet eller brister, men inte tittar längre än så. Upplevelsen av att fästa blicken på spegeln i stället för på sin egen spegelbild är ett vanligt fenomen som många känner igen. Om jag till exempel, när jag rakar mig i badrummet, går från att ha blicken fäst vid mitt ansikte i spegeln medan rakhyveln passerar över det, till att plötsligt rikta uppmärksamheten mot en fläck på spegelns yta, är jag inte längre fokuserad på min spegelbild och själva rakningen, utan på spegeln som sådan (förhoppningsvis skär jag mig inte på grund av denna förskjutning av blicken).

En liknande dynamik med en felplicerad blick är också möjlig när det gäller Bibeln. I stället för att låta Ordet fylla sin funktion genom att underlätta självreflektion, begränsar betraktaren sin uppmärksamhet till själva Bibeln. Uttryckt på ett annat sätt intar den som hör eller läser Ordet en *asymmetrisk* relation till Skriften, där han eller hon framställer sig själv som ett subjekt som betraktar ett objekt utan ömsesidighet. Det finns åtminstone två huvudsakliga sätt på vilka detta asymmetriska och ensidiga engagemang med Ordet kan utspela sig. (1) För det första kan åhöraren eller läsaren bli fångslad av textens estetiska karaktär – oavsett om det handlar om gripande skildringar i Gamla testamentets berättelser, Psaltarens vackra poesi eller Paulus lysande teologiska utläggningar i Romarbrevet—och på så sätt förbli i ett tillstånd av beundran som inte leder till självreflektion.²⁴ (2) För det andra kan höraren, eller läsaren, bli förvirrad av Ordets upplevda komplexitet eller ofullkomlighet och på så sätt få självreflektionsprocessen att spåra ur på grund av en viss form av tvivel på tolkningens möjlighet. Kierkegaard ger med sin karaktäristiska bitande humor en parodi på just denna position:

²⁴ Kierkegaard utvecklar denna tanke utförligt i en annan essä, "The Difference Between a Genius and an Apostle", i *Without Authority*, redigerad av idem (Princeton: Princeton University Press, 1997), 91–108.

”Guds ord” är verkligen spegeln – men, men – åh, hur enormt komplicerat – strängt taget, hur mycket tillhör ”Guds ord”? Vilka böcker är äkta? Är de verkligen skrivna av apostlarna, och är apostlarna verkligen pålitliga? Har de personligen sett allt, eller har de kanske bara hört talas om olika saker från andra? När det gäller sätt att läsa finns det trettiotusen olika sätt. Och sedan mängden av lärda och åsikter, och lärda och olärda åsikter om hur ett visst stycke skall förstås ... är det inte så att allt detta verkar vara ganska komplicerat!²⁵

Även om detta speciella sätt att (o)engagera sig i Ordet kan vara ett oskyldigt uttryck för att någon överväldigas av en mängd ärliga frågor, är Kierkegaard mycket medveten om att det snarare handlar om en viss typ av mänsklig list. En sådan list är *modus operandi* för en individ som egentligen inte vill ägna sig åt självreflektion, och som därför pekar på tolkningens komplexitet som ett sätt att distansera sig från det krav texten ställer på honom. För Kierkegaard är detta det bedrägeri som mest skickligt utövas av dem som han på andra ställen identifierar som ”professorerna” med sina akademiska knep:²⁶

Man skulle nästan kunna frestas att tro att detta är list, att vi verkligen inte vill se oss själva i spegeln och därför har hittat på allt detta som hotar att göra spegeln omöjlig, allt detta som vi sedan hedrar med det berömande namnet lärd och djup och seriös forskning och funderingar.²⁷

Detta ska inte tolkas som att Kierkegaard är principiellt emot vetenskap och vetenskapligt studium av Bibeln – enligt Kierkegaard har vetenskapen en viss roll att spela för att stödja en korrekt självreflekterande läsning, ungefär på samma sätt som det vetenskapliga översättningsarbetet är nödvändigt för att en enspråkig läsare ska kunna börja läsa.²⁸ Vad Kierke-

²⁵ Kierkegaard, *Self-Examination*, 25.

²⁶ Se till exempel Howard V. Hong och Edna H. Hong, red., *Søren Kierkegaard's Journals and Papers, Volume 3* (Bloomington: Indiana University Press, 1975), §§ 3562–3597. När Kierkegaard här nämner professorer gör han inte ett generellt uttalande om alla akademiska teologer. Kierkegaard hade till exempel ett gott förhållande till flera framstående danska teologer. I stället riktar han sin kritik mot *en viss typ* av professor, nämligen de danska hegelianerna, som Kierkegaards långvarige rival H. L. Martensen var associerad med. För mer om detta, se Jon Stewart, *Kierkegaard's Relations to Hegel Reconsidered* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003).

²⁷ Kierkegaard, *Self-Examination*, 26.

²⁸ Kierkegaard, *Self-Examination*, 28–29.

gaard vänder sig emot är dock när man förväxlar vetenskapligt arbete (till exempel, att studera Bibeln, läsa kommentarer, göra ordstudier) med den självreflekterande läsningen, samt när man använder vetenskapligt arbete som ett sätt att skydda sig själv från att ta itu med självvrannsan. Kännetecknande för ett riktigt engagemang i Ordet är alltså att man låter Bibelns fulla kraft erfaras.

ETT POSITIVT KRAV

Efter att ha redogjort för vad Kierkegaard identifierat som ett felaktigt förhållningssätt till Bibeln – som metaforiskt uttrycks genom att man riktar blicken på spegeln, går Kierkegaard vidare till att utveckla det andra kravet. Till skillnad från det första är detta positivt i den meningen att det i första hand handlar om hur man *bör* förhålla sig till Bibeln: ”För att du ska kunna se dig själv i spegeln när du läser Guds ord måste du ... komma ihåg att ständigt säga till dig själv: Det är mig det talar till; det är mig det talar om”.²⁹

För att återgå till den bokstavliga spegeln måste man genom att titta in i spegeln se sig själv och inse att den bild som reflekteras är ens eget ansikte. I stället för att fokusera på själva spegeln eller titta på andra synliga föremål i spegeln utöver sig själv, kommer den som intensivt tittar in i spegeln behålla en riktad enögdhet i sitt betraktande. Hon kommer att fästa blicken på sitt eget ansikte med samma intensitet som en person som inte kan titta bort. På så sätt påminner hon sig ständigt om att det är sig själv hon tittar på och ingen annan.

En liknande dynamik finns alltså i engagemanget med Bibeln. När någon hör eller läser Bibeln är det, enligt Kierkegaard, viktigt att höraren eller läsaren påminner sig om att Bibeln vänder sig till henne. Den talar direkt till henne (och ingen annan). Detta krav kan till en början låta som en form av självcentrering i den betydelsen att individen ser sig själv som ett privilegerat subjekt av yttersta vikt som tilltalas av Gud genom Ordet. Men för Kierkegaard utgör detta krav i stället själva *antitesen* till själv-

²⁹ Kierkegaard, *Self-Examination*, 35.

centrering – det handlar snarare om att praktisera en form av ärlighet och uppriktighet.³⁰

För att ytterligare utveckla detta krav vänder sig Kierkegaard till berättelsen om kung David och profeten Natan i 2 Sam 12. Tidigare i berättelsen har David sökt upp Batseba, gjort henne gravid och låtit hennes make Uria dödas i strid. Trots dessa syndiga gärningar bibehåller David en bild av sig själv som Israels rättfärdige kung. Som respons på detta sänder Gud profeten Natan, som konfronterar David genom att berätta en historia om två män som bor i en stad. Den ene är rik och äger många får och boskap, den andre är fattig och äger endast ett enda lamm som han tar hand om som en del av sin egen familj. En dag besöker en resenär den rike mannen, och i stället för att slakta ett av sina egna djur slaktar den rike mannen den fattige mannens enda lamm. När David hör detta brinner han av ilska och uttalar dom över den rike mannen. Då talar Natan direkt till David: ”Du är den mannen!” (v. 7). Som Kierkegaard påpekar är det i detta ögonblick som övergången till det subjektiva har skett.³¹ David inser att berättelsen handlar om honom, och som en följd av detta får han ett perspektiv på sin egen synd som leder honom till omedelbar omvändelse.

Vad vi kan utläsa av detta är enligt Kierkegaard att ett riktigt engagemang i Bibeln innebär att ständigt och självreflekterande upprepa profetens ord: ”Jag är den mannen!”, eller, uttryckt på ett annat sätt, ”det är min egen synd jag ser med mina egna ögon”.

I diskussionen av detta andra krav visar Kierkegaard återigen medvetenhet om den mänskliga listens potential. Därför vill han vara försiktig, så att påminnelsen ”Det är mig det talar till, det är mig det talar om” inte missbrukas på ett sätt som kan leda till att jaget upphöjs på ett felaktigt sätt. För att motverka detta pekar han på en av Jesus liknelser, den om den barmhärtige samariern (Luk 10:30–37). De som hör eller läser om hur samariern visar barmhärtighet mot den av rövare överfallne judiske manne kan enligt Kierkegaard frestas att identifiera sig med berättelsens

³⁰ Kierkegaard, *Self-Examination*, 36. Samma betoning av ärlighet och uppriktighet i förhållande till Bibeln framträder idem, *Works of Love* (Princeton: Princeton University Press, 1995).

³¹ Kierkegaard, *Self-Examination*, 38.

hjälte – samariern. En sådan tolkning bör dock undvikas, menar Kierkegaard, eftersom det inte är den tolkning som Jesus tycks ha avsett när han berättade liknelsen. Snarare ska höraren eller lyssnaren, när han eller hon tar del av berättelsen, se sig själv speglad i *antihjältarna* – i dem som vägrar hjälpa och helt enkelt bara går förbi den skadade mannen. Poängen med att identifiera sig själv på detta sätt är inte att uppmuntra till självhat, i stället möjliggör det en ärlig bedömning av de otaliga sätt på vilka man misslyckas med att leva upp till Guds perfekta standard. Syftet med en sådan tolkningsmetod är därmed att den som tar del av Ordet ska se sina synder och tillkortakommanden på ett sätt som inspirerar till omvändelse och därmed alltmer kan få förvandlas från ett liv i synd till kristuslikhet.

Efter att nu ha introducerat metaforen *Ordet är en spegel* kan vi i nästa del beskriva det specifika sätt på vilket denna metafor ger en redogörelse för Bibelns kraft som kan utgöra ett viktigt komplement till *Lau-sannedeklarationens* betoningar.

KRAFTEN I DEN PERFEKTA SPEGELN

Genom att använda sig av spegelmetaforen för att beskriva Bibeln, och genom att formulera de krav på engagemang i Ordet som leder till sann välsignelse, lägger Kierkegaard fram ett förhållningssätt till Bibeln som bygger på en självreflekterande process som syftar till ”inre fördjupning”.³² Denna inre fördjupning är, enligt Kierkegaard, det sätt på vilket individen, genom både strävan och ödmjukhet, blir det unika ”jag” som Gud har skapat honom eller henne till att vara.³³

Ett grundläggande hinder för en sådan inre fördjupning är emellertid synden. Även om Kierkegaard är tydlig med att synden är ett begrepp som endast kan förstås genom gudomlig uppenbarelse och att synden är ett

³² Kierkegaard, *Self-Examination*, 20.

³³ Som Kierkegaards pseudonym Anti-Climacus beskriver det i *The Sickness Unto Death* (Princeton: Princeton University Press, 1980), är denna inre fördjupning en pågående process i tron, där ”jaget, genom att relatera sig till sig självt och genom att vilja vara sig självt, vilar transparent i den kraft som etablerade det” (131).

problem som endast kan övervinnas genom gudomligt ingripande,³⁴ ger han ändå självreflektionen en viktig roll när det gäller att *ta itu* med synden.

Här ser vi Bibelns kraft på ett betydelsefullt sätt. När man tittar in i Ordets perfekta spegel kan man genom självreflektion se sig själv med fullkomlig klarhet – som en syndare i behov av nåd. Reflekterad i den perfekta standarden i det som Jakob kallar ”frihetens fullkomliga lag” (Jak 1:25) och ”sanningens ord” (Jak 1:25), det vill säga saligprisningarna (Matt 5:3–12) och den bredare bergspredikan (Matt 5–7), konfronteras individen med sitt eget syndiga misslyckande att leva upp till den gudomliga standarden: Jesus befäller människan att vända andra kinden till när hon blir slagen – i stället slår hon tillbaka med ilska; Jesus befäller människan att älska sina fiender – i stället hatar hon dem; Jesus befäller människan att inte oroa sig – i stället lever hon sitt liv i ett ständigt tillstånd av ångest; Jesus befäller människan att inte döma andra – i stället lever hon i ett ständigt dömande av alla hon möter.

Även om Jakob i 1:18 menar något annat med ”lag” (gr. *nomos*) än Paulus gör i sina polemiska brev (se särskilt Rom 7 och Gal 3–5),³⁵ har denna självreflekterande dynamik i Ordets spegel släktskap med den paulinska beskrivningen av *nomos* som en hjälp för individen att komma till insikt om sin synd. Paulus påstående att ”det var först genom lagen som jag lärde känna synden” (Rom 7:7) kan tjäna som en sammanfattning av vad det innebär för individen att med självreflektion se in i Ordets perfekta spegel. I båda fallen är det som framträder hos individen en klar förståelse av ens egen syndfullhet. Och precis som Davids självinsikt om sin synd genom Natans uttalande ”Du är den mannen!” leder honom till den ärliga bekännelsen ”Jag har syndat mot Herren” (2 Sam 12:13),

³⁴ Se Søren Kierkegaard, *Philosophical Fragments* (Princeton: Princeton University Press, 1985), 47. För en bra kommentar på denna punkt, se C. Stephen Evans, *Kierkegaard: An Introduction* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), 162.

³⁵ Paulus har med sitt polemiska fokus en mer specifik uppfattning än Jakob. Om detta, se Matthew Theissen, *Paul and the Gentile Problem* (Oxford: Oxford University Press, 2016), 93, 96; Linda Joelsson, *Paul and Diversity: A New Perspective on Σάρξ and Resilience in Galatians* (Abingdon: Routledge, 2024), 31.

leder också syndarens självinsikt om sin synd genom Bibelns speglade funktion honom till en ärlig bekännelse av sin trasighet. I denna bekännelse överger individen ett visst slags jag; det syndiga jaget som står i motsättning till Gud. Här spelar kraften i Ordets perfekta spegel sin roll genom att skapa förutsättningar för syndaren att – för att använda Paulus språk – döda allt som hör till hans eller hennes köttsliga natur i hopp om att få ett nytt jag som kan leva ett förnyat liv i lydnad till Gud (Kol 3:5).³⁶

Detta perspektiv på Bibelns kraft, som betonar den självreflekterande dynamiken hos individen, som ställs ansikte mot ansikte med sin egen synd, och som leder till omvändelse, är ett annat perspektiv än det som *Lausannedeklarationen* för fram. Som vi noterade ovan är Bibeln som effektiv orsak till förvandling ett perspektiv som *Lausannedeklarationen* väljer att betona genom att använda bibliska metaforer. Vi identifierade detta som ”det förvandlande perspektivet”. Med metaforen *Ordets är en spegel* är det i stället ”den förvandlades perspektiv” som framträder. Även om dessa två perspektiv är olika står de inte i konflikt med varandra. Tvärtom samverkar de på ett kongruent sätt för att ställa två olika typer av frågor, som båda är avgörande för en djupare förståelse av Bibelns kraft. Å ena sidan utmanar *Lausannedeklaration* oss att fråga: ”Hur förvandlar Bibeln?”. Å andra sidan leder Kierkegaard oss att fråga: ”Hur förvandlas jag som läsare när jag läser Bibeln?”. Det fina med dessa frågor är att oavsett om de utgår från Skriftens eller läsarens perspektiv kommer leder de till samma slutsats, nämligen att Bibeln har en viktig roll att spela i förvandlingen.

I slutändan kan vi därför dra slutsatsen att även om *Lausannedeklarationen* inte använder spegelmetaforen, inbjuder dess teologiska grundsyn

³⁶ Här är det viktigt att notera att den perfekta spegelns kraft inte slutar med att jaget förstörs. Snarare bär den perfekta spegeln också på en uppbyggande kraft i den meningen att ett nytt jag uppstår ur förstörelsen av det syndiga jaget. Till den ångerfulle och ödmjuka syndaren, till den som är död i sina överträdelse och synder, ropar Kristus: ”Se på mig!”. Genom att åter rikta blicken mot Guds inkarnerade ansikte, som uppenbaras i Ordets spegel, ser den ångerfulle syndaren sitt eget ansikte speglas igen – men denna gång inte i ljuset av synd och tillkortakommanden, utan genomsyrat av Guds härlighet. Paulus beskriver detta vackert i 2 Kor 3:18: ”Och alla vi som med obeslöjat ansikte ser Herrens härlighet som i en spegel [gr. *katoptrizomenoi*], vi förvandlas till en och samma bild, från härlighet till härlighet. Det sker genom Herren, Anden.”

till en sådan användning. Att hörsamma denna inbjudan har varit det primära syftet med de ”reflektioner kring spegelreflektioner” som jag har presenterat i denna artikel. Resultatet har förhoppningsvis varit att genom denna övning visa på *Lausannedeklarationens* fortsatta relevans. Kanske har jag också kunnat inspirera till ytterligare teologiska reflektioner idag kring *Lausannedeklarationens* innehåll, som sannolikt kommer att fortsätta diskuteras i framtiden, i åtminstone femtio år till.